

En iniciar-hi els treballs, era palès que la masia estava formada per una sèrie de cossos juxtaposats al llarg del temps. Com que la informació que se'n tenia havia estat obtinguda únicament a través del reconeixement superficial de les seves fàbriques, calia aprofundir-ne en l'estudi de l'estructura general, esbrinar-ne la configuració en cadascuna de les etapes històriques, determinar la cronologia relativa i absoluta d'aquests períodes i, amb l'ajut de les fonts escrites i de l'anàlisi artística, copsar el significat dels seus elements. Atès que la disponibilitat temporal i econòmica era relativament limitada, es va decidir donar protagonisme a l'estudi dels paraments de la casa, per palesar les relacions estratigràfiques d'anterioritat/posterioritat en les seves superfícies verticals. Per tant, es va optar per obrir cales en aquells punts on els resultats permetessin establir la relació entre dos o més murs o bé on, per tractar-se de façanes originals o cossos afegits, aportessin informació addicional. A més, es va plantejar la realització d'onze sondeigs al subsòl.

Planta baixa de la casa amb indicació de les cales i sondeigs realitzats.

Primer pis de la casa amb indicació de les cales i sondeigs realitzats.

Aquestes recerques, que són habituals en el mètode de treball de l' SPAL (p.e. López Mullor 2010), havien de servir per identificar-hi probables restes de la masia original i datar alguns dels murs principals de l'edifici que ens ha pervingut, així com per comprovar les relacions de diacronia entre els seus diferents elements. Tot seguit, resumim les conclusions d'aquests estudis.

Aspecte actual de la façana principal del conjunt.

Resultats

Horitzó A, *terminus ante quem* 1426

Els elements més antics documentats en el decurs dels treballs corresponen al cos de tramuntana del conjunt, que conformaria el mas original. Es tracta dels actuals àmbits 14 a 16, amb parets de maçoneria de pedra calcària a la planta baixa i de tàpia al primer pis. D'aquesta darrera fàbrica se'n van va poder determinar la construcció en encofrat per caixons, en l'àmbit situat a migdia de la torre. Aquestes estructures, que es van anar identificant a partir de les cales realitzades als paraments, conformaven un mas del tipus I de dos cossos o crugies, segons la tipologia de Josep Danès (1931; Barbany *et al.* 1996, 117), de planta rectangular, de 10 x 8 m, orientat cap a llevant, teulada a dues vessants i el carener perpendicular a la façana principal. És probable que la porta d'aquesta casa fos l'antecedent del portal adovellat localitzat a la façana de migdia en el decurs dels treballs, però probablement força més senzilla. D'altra banda, en la paret mitgera entre els dos cossos, la que es va trobar en més bon estat gràcies al potent arrebossat que la cobria, s'hi van poder documentar les portes de comunicació entre les dues crugies: la de la planta baixa, a l'extrem de ponent, i la del primer pis, al de llevant, totes dues tapiades en diferents moments.

Part del mur de migdia del mas original. En bastir-se la torre, s'hi va obrir una porta de comunicació.

Mitgera entre els dos cossos del mas original, feta amb caixons de tàpia sobre sòcol de pedra.

Si bé sabem que aquestes són les parets més antigues conservades al mas, no se n'ha pogut establir la datació absoluta, ja que l'excavació al subsòl de la casa no va proporcionar estrats que s'hi relacionessin. A més, la seva tècnica constructiva, amb sòcol de maçoneria de pedra local i pis alt de tàpia, és la tradicional del país, utilitzada en les construccions populars, sense solució de continuïtat des de l'antiguitat. En aquest cas, però, la seva situació dins el conjunt, en posició central i amb tota la resta dels cossos que el componen adossats, aquests murs s'han de situar, com a poc, abans de 1426, data del capbreu més antic de Castelldefels que es coneix. Tant en aquest document, com en el següent d'aquesta mena, de l'any 1460, on s'esmenten els masos del poble, l'únic que limitava al nord amb la costa del castell i que, per tant, es podria identificar amb can Roca de Baix, és el de Pere Costa, qui declarava tenir el *mansum suum vocatum Costa cum terris, honoribus et possessionibus suis*, el qual limitava a llevant amb les possessions de Joan Colomer, a migdia i Orient amb les de Ferrer Janer, i al nord amb

la costa del castell (Campmany *et al.* 2002, 146-147). A partir d'aquest document, encara es pot anar més enrere, ja que en el primer capbreu esmentat es recull que els Costa ja eren presents a la falda del turó del Castell des de 1226, quan un Arnau Costa hi estava establert (Vilamala 2008, 13). Tot plegat ens podria portar fàcilment fins als primers decennis del segle XIII. Això no obstant, de moment, ens hem de conformar amb el *t.a.q.* menys ambiciós però segur de 1426, tot esperant que en el decurs de les obres previstes a la masia, es pugui ampliar la zona excavada del subsòl i es localitzi algun estrat altmedieval.

Horitzó B, 1550-1590

El següent horitzó cronològic determinat correspon a la fundació de la torre de guaita que s'alça a migdia del cos més antic del mas. Consta de quatre plantes, les dues inferiors aprofitant el mur de migdia de la casa a la qual s'adossa. La planta baixa estava coberta amb volta de canó –avui desapareguda–, que es va identificar en el decurs de l'obertura del sondeig X. De l'angle sud-est del primer pis arrenca una escala de cargol feta d'obra la qual mena als pisos superiors; des del punt de vista tipològic, és semblant a la de torre mestra del castell, datada del 1625-1650. Com és habitual en aquestes construccions, la torre no disposaria de cap obertura a la planta baixa, llevat de la porta de comunicació amb el mas al qual s'adossava. Aquest accés es va descobrir, molt malmès, durant els nostres treballs: només en quedava un tram del brancal de ponent i el seu arrebossat. En canvi, al primer pis es conserva una altra porta amb brancals –descoberts durant la recerca– i llinda monolítica de pedra de Begues, decorada amb un arc conopial.

Es tracta d'una decoració molt similar a la de la finestra oberta en el mateix àmbit, a la façana de llevant, amb nombrosos paral·lels a Castelldefels i arreu de Catalunya. En el primer cas podem citar, a tall d'exemple, les nombroses finestres del cos més antic del castell, bastit cap al 1550, una del segon pis de la torre d'en Gabriel Folcher, datada de 1560, una altra de la torre de n'Antoni Janer, de 1558; o les de la façana principal del mas La Goma o can Gomar, actual casal de Cultura. Val a dir que, a la façana de llevant de la planta baixa de la torre mateixa, s'obre una altra finestra, decorada amb una roseta central, com les que també es poden veure a la Goma. Resta pendent l'obertura d'una cala parietal que s'hi relacioni, ja que resulta poc pràctic, des del punt defensiu, la seva presència tant a prop del nivell de circulació exterior i podria ser que fos una mica més tardana que les altres, o que hi hagués estat reposicionada en un moment posterior al de

Finestra amb un arc conopial del primer pis de la torre.

Finestra amb arcs lobulats del segon pis de la torre.

la construcció. Dins la masia hi ha d'altres finestres rectangulars amb els marcs de pedra sorrenca i les llindes decorades amb arcs conopials simples o mixtilinis. A més de figuracions pròpies de l'època tardogòtica, compostes d'elements florals, figuratius o carasses. Es tracta d'elements propis del segle XVI avançat i de principis del XVII, segle durant el qual s'aniran deixant de banda les formes gòtiques. Sempre dins la torre, cal esmentar la finestra del segon pis, en la qual s'observa decoració d'arcs lobulats simples formant una mena de cortinatge. Els muntants i la llinda, com en la resta d'obertures, són de pedra de marès rogenca. Es tracta d'un model decoratiu no tan habitual com els descrits més amunt, però del qual també se'n troben paral·lels, com ara en una finestra del castell de Granyena de Segarra (Pancorbo, Vila 2008).

La porta principal de la torre, és a dir, la que originalment la comunicava amb l'exterior, i que avui es troba dins l'edifici del mas, es troba a ponent del primer pis, i és de característiques molt similars a les que perviuen a la torre d'en Climent Savall (1558) o la de can Valls. Finalment, els matacans que s'observen a llevant i ponent del darrer pis tenen paral·lels molt propers i amb una data de construcció concreta, de l'any 1560, a la torre d'en Gabriel Folcher.

En bastir la torre es va reformar el nucli inicial de la masia, segons que indica la tipologia d'alguns elements singulars, com ara la finestra oberta al primer pis del cos de migdia. Té la llinda decorada amb un arc mixtilini, els bustos de dues figures humanes confrontades i una roseta al centre de la composició. A la part inferior dels muntants hi ha dues carasses de dimensions reduïdes. Són formes híbrides que pertanyen al gòtic final però amb influències renaixentistes, les quals es van realitzar de forma més elaborada a les obertures d'edificis tant significatius com al Palau del Lloctinent de Barcelona (1549-1557), la Reial Audiència de Barcelona o la casa de l'Ardiaca de la mateixa ciutat (Sureda 2008, 8).

A l'interior del mas es van identificar altres elements constructius i decoratius corresponents a aquest mateix horitzó cronològic. Cal esmentar-ne, la porta que comunicava els dos cossos del mas inicial, oberta en tapiar l'original, situada a l'extrem de ponent. Està acabada amb una llinda monolítica decorada

Porta de la torre, situada al costat de ponent, avui a l'interior de l'edifici.

Finestra del primer pis oberta en el cos original de la casa.

Llinda de la porta de comunicació entre els dos cossos del mas original, oberta en el decurs de l'horitzó B.

amb el cap d'un àngel de factura senzilla. D'aquest tipus de llinda hi havia fins l'any 2002, un paral·lel molt similar a la masia de ca la Seca, al carrer d'Agustina de Aragón, 48, la qual cal identificar amb el mas que Pere Valls confessava en un capbreu de l'any 1587 (Campmany *et al.* 2008, 236-241). Tant aquesta porta com el gran arc de pedra de marès rogenic del vestíbul de la masia, van configurar l'aparença d'aquest espai al segle XVI avançat. D'altra banda, la porta adovellada que es va descobrir a la façana principal en obrir una de les cales és de la mateixa època i confirma la reforma general del nucli inicial de la masia en l'època que descrivim. De ben segur, va substituir el portal inicial i al seu torn, ja al segle XIX, va ser mig desmuntat, tapiat i substituït per l'arc carpanell actual.

Quant als paraments aixecats en aquell moment, si fem abstracció dels elements decorats més o menys singulars descrits fins ara, són molt semblants als de la construcció original, fets d'obra de maçoneria de pedra calcària, cohesionada amb morter de calç i una gran quantitat d'argila de color ocre. Tot això, tant per la cara exterior com per l'interior, anava arrebossat i probablement emblanquinat. Durant aquella època, això sí, les cantonades i els elements més significatius es van fer de carreus ben tallats de pedra de Begues, com a la majoria d'edificis medievals i moderns de Castelldefels i la contrada. La pedra calcària, pròpia de les zones costaneres, és formada per carbonat càlcic i es caracteritza per les seves tonalitats clares. Apareix en vetes separades per capes argiloses, cosa que facilita la seva obtenció de les pedreres que, en el nostre cas, eren el substrat mateix de l'indret on s'alça el poble. D'altra banda, és una pedra molt adequada per a les construccions populars, a causa de les seves formes geomètriques i carejades que faciliten la seva col·locació (González *et al.* 2005, 89-96).

Entre els elements que hem utilitzat per a la datació d'aquest horitzó cronològic, cal esmentar en primer lloc el material ceràmic trobat en el subsòl, el qual va ser escàs. Hi destaca la base d'un plat de ceràmica blava dita de Barcelona, producció que cal situar entre *c.* 1400 i *c.* 1610 i que va tenir la seva implantació màxima en el mercat entre 1450 i 1575 (Parera 1997, 1998). Es va trobar en l'únic sondeig obert a l'exterior de l'edifici, en un rebliment que servia de preparació per a un paviment de calç, de gruix considerable, el qual també es va documentar al segon sondeig. En aquest darrer cas, el paviment s'associava a l'arc que articula el vestíbul, fet decisiu per a la seva adscripció en aquest

A l'esquerra, una cala oberta a la façana principal va permetre part de les dovelles d'una porta anterior a l'actual, adscrita a l'horitzó B. A la dreta, fragment de plat de ceràmica blava de Barcelona trobat al sondeig I.

horitzó cronològic. En segon lloc, se sap per la documentació escrita que la torre ja estava edificada entre 1600 i 1603, ja que en aquells anys Joan Esteve de Puig de Gall confessa posseir una casa amb la seva torre, corral i terres, la qual ha estat identificada com a can Roca de Baix (Vilamala 2008, 15).

D'altra banda, cal fixar-se en els paral·lels tipològics que proporcionen les altres torres del poble. Se'n conserven dempeus dotze, distribuïdes majoritàriament per l'àrea on hi havia les antigues masies, com és el cas de la de can Roca de Baix. De característiques similars es coneixen la d'en Climent Savall i la de n' Antoni Gener, datades les dues de 1558 per sengles inscripcions, i la d'en Gabriel Folcher, bastida el 1560, segons que indica un tercer epígraf conservat *in situ*. Són totes de factura molt homogènia, sobretot les citades, que s'agrupen al peu del castell i que formaven part del rudimentari nucli urbà de Castelldefels (López Mullor 2000). Aquestes construccions van servir de refugi davant dels atacs dels pirates barbarescos, que van intensificar la seva activitat a l'època del regnat de Felip II (1556-1598), malgrat la victòria naval de Lepanto sobre l'Imperi Otomà (1571), del qual en depenien. Atesa la urgència per dotar els habitatges de defensa davant el perill constant, es de suposar que totes aquestes construccions, que en moltes ocasions, com a can Roca de Baix, van comportar modificacions en els edificis originals, es van fer en un termini relativament breu, d'aquí la seva unitat estilística i tècnica notable (López Mullor 2000). A més, sabem que el cos més antic del castell, amb el qual hem vist també moltes semblances en elements de la masia, es va bastir cap al 1550 (López Mullor, Estany, Lacuesta 2005). Tot plegat ens proporciona una forquilla cronològica d'entre 1550 o 1558, data del cos de llevant del castell o de les torres d'en Janer i d'en Savall, i 1600, quan sembla ser que la masia ja posseïa la torre i per tant s'hi havien fet totes les reformes enumerades en els paràgrafs anteriors. Tenint en compte, l'esmentada rapidesa en fer totes aquestes obres, potser aquest horitzó cronològic a la nostra masia es podria situar entre 1550 i 1590, quan era propietat de les famílies Pujols i Colomer (Campamny et al. 2002, 146).

Horitzó C, 1620-1670

L'actual cos de migdia (àmbits 002-004, 007-009 i 102-104, 107-109) va ser el següent que es va aixecar, en una de les ampliacions més importants de què va ser objecte el mas. S'adossa a la torre pels costats de migdia i ponent i té una certa coherència pel que fa a l'amplària dels murs i a la seva fàbrica, de maçoneria de pedra de totes les mides lligades amb abundant morter de calç. En una de les cales obertes a l'angle sud-oest del primer pis se'n va poder veure la cantonada exterior, amb carreus més grans carejats.

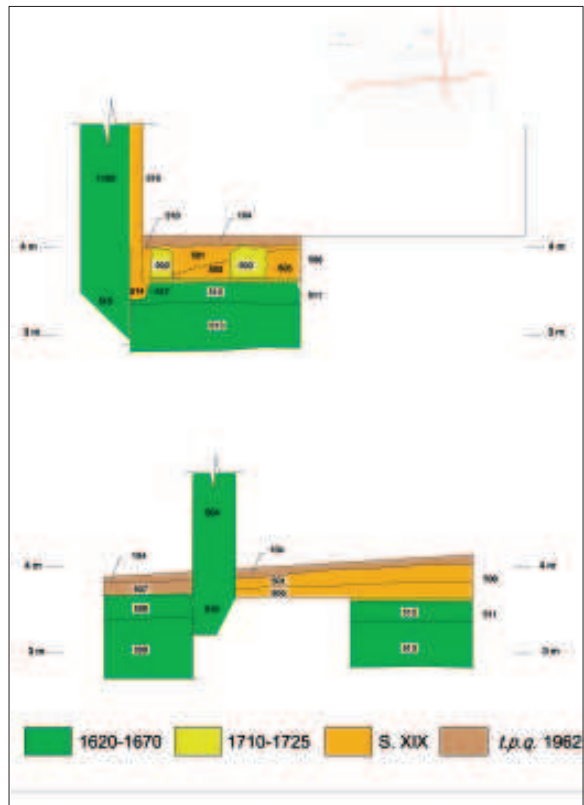
En aquest cas, la recerca arqueològica en el subsòl sí que va contribuir a ajustar la data de l'horitzó, ja que els sondeigs V i VI, oberts als àmbits 002 i 009 respectivament, van aportar material abundant corresponent a mitjan segle XVII, època, per tant, de fundació de tot aquests cossos. Es tracta d'un conjunt abundant de fragments de l'anomenada ceràmica blava catalana, corresponents tant a plats com a escudelles, datats entre el 1620 i el 1670, moment àlgid de la

Fragment d'un plat de ceràmica blava catalana amb orla de la ditada trobada en el sondeig VI.

producció d'aquesta classe de ceràmica, en el decurs del qual es van decorar, per exemple, amb l'orla de «la ditada» (Telese 1991), present en una de les peces que apareixen a les figures.

L'excavació del subsòl també va desvetllar que el terreny natural a migdia de la masia feia fins aquesta època un fort pendent amb un desnivell de cap als 150 cm, el qual va ser suavitzat amb l'abocament de rebliments força gruixuts. A més, els resultats de la cala oberta en el cos d'escala (àmbit 008), van palesar que la primitiva escala d'accés a la planta primera va estar situada a llevant d'aquell àmbit (008), i no pas a ponent, on es troba ara. Així, se'n va documentar l'arrencament de la volta del primer tram, adossada a la torre i al costat de la porta que comunicava aquest recinte amb el vestíbul 014-015, ara tapiada. Llavors també es degué començar a configurar l'espai 011, l'actual pati, tot i que el tancament de ponent i les construccions de tramuntana (012-013) encara no hi eren. Pel que fa a les obertures, es va esbrinar que en aquella època s'havia obert una porta de comunicació entre el cos

Seccions pel sondeig V, obert a l'angle sud-oest de la casa, amb indicació dels estrats exhumats i dels horitzons cronològics establerts. S'observen els potents rebliments disposats en el decurs de l'horitzó C.

central de la nova construcció (àmbit 008) i el mas inicial, a l'altura de l'àmbit 014, i es va identificar com a pertanyent en aquesta fase la finestra oberta al mur de migdia de l'àmbit 007. La documentació escrita, en canvi, no aporta gaire informació sobre la configuració de la casa en aquell període. Només se sap que va restar en mans de la família Esteve de Puigdegall des de 1598. L'any 1696, Cristòfor Esteve va signar un censal amb Joan Amell, pagès de Campdàsens, a Sitges (Vilamala 2008, 15).

Horitzó D, 1710-1725

Es tracta d'un període durant el qual es realitzen arranjaments de parts concretes del mas, situats entre dues fases d'obres de gran abast, la gran ampliació dels decennis centrals del segle XVII, que acabem de veure, i les obres dutes a terme a partir de l'any 1725. S'hi ha pogut adscriure un potent rebliment a l'àmbit 009, coronat per un sòl de rajols disposats a la mescla. Aquesta classe de paviment es trobava també en els àmbits 002, 014, 015 i la seva col·locació va implicar la desaparició de l'immediatament anterior, corresponent a l'horitzó C, que no es va poder identificar en l'excavació. D'altra banda, en l'àmbit 002 es van formar els dipòsits trobats en els nostres treballs, probablement per a l'ús del bestiar, ja que sembla que seria aquesta part de mas la destinada a quadres i estables. Estaven fets amb murets de maçoneria de prop de 40 cm d'amplada i una alçada màxima conservada de 35 cm, disposats sobre el paviment de rajols descrit i deixant un espai de 60 cm entre si, el qual havia estat folrat amb un paviment de calç disposat sobre els rajols i adossant als murs fent mitja canya.

A més, les cales als paraments han permès situar en aquest horitzó algunes refaccions, com ara l'obertura de la porta existent entre l'actual vestíbul (àmbit 014) i el cos d'escala (àmbit 008).

Aquest horitzó també s'ha pogut datar a través del material arqueològic dels estrats de l'època, entre el qual cal destacar la ceràmica decorada de blau anomenada «de Poblet», característica del període 1675-1700 (Batllori, Llubia 1974), i un diner de l'arxiduc Carles, datat entre 1708 i 1710. La data d'emissió d'aquest darrer en constitueix el *terminus post quem*. Com que aquestes peces van circular diversos anys després de la seva desmonetització, fóra prudent de situar la data absoluta d'aquest horitzó entre 1710 i 1725 (Clua 2002), període en el decurs del qual també es podria haver amortitzat la peça dita «de Poblet», de producció tan limitada en el temps.

A l'esquerra, vista final del segon sondeig, obert al vestíbul, on s'observa un paviment de rajols i les cobertes de sengles dipòsits. A la dreta, fragment d'un plat de ceràmica blava catalana del tipus «de Poblet».

Horitzó E, 1725-1792

L'any 1725 la propietat de la masia va passar a la família Roca, la qual també va adquirir la situada més amunt, al barri al qual ha donat nom. D'aquí, la denominació compartida entre aquell edifici, Can Roca de Dalt, i el que ens ocupa, Can Roca de Baix. Tant al nostre com a l'altre, aquesta família burgesa d'adroguers barcelonins hi va instal·lar masovers (Campmany *et al.* 2002, 144-147; Vilamala 2008, 16) i, encara que no hi va fer unes obres tan lluïdes com les que van transformar profundament el mas de dalt, que cal situar cap a 1792, gràcies a la data d'un dels seus esgrafiats, va impulsar la construcció del cos de migdia, caracteritzat per la presència d'un pòrtic format per dos grans arcs de mig punt, on hi hauria hagut les cavallerisses. Sembla que aquest cos, inicialment, hauria estat cobert amb un terrat, el paviment del qual es va documentar en el sondeig IX. També quedaria configurat en aquell moment el pati que es troba al nord-est del conjunt (àmbit 011), així com, probablement, alguns dels edificis secundaris que ara romanen fora de la propietat municipal.

A més, s'arrebossarien totes les façanes que es van decorar amb esgrafiats, com els del mas de Dalt, i que apareixen en una foto de l'any 1930 (Campany *et alii*, 202: 45). En aquesta imatge s'observa una decoració a base de dos colors, un de fosc, el principal, i l'altre de clar per a la decoració, de tipus geomètric. A la façana de migdia del cos bastit a mitjan segle XVII s'observa també un rellotge de sol. D'aquests esgrafiats, avui no en queda res. Potser, una exfoliació estratigràfica dels arrebossats d'aquesta façana podria fer aparèixer els motius principals.

La fàbrica emprada en aquest horitzó és bàsicament de totxo ceràmic massís, que és la que s'observa en la façana de migdia, on els arcs van ser fets amb el mateix material disposat al sardinell, o bé de maçoneria de pedra i fragments de totxo lligats amb morter de calç. Al interior de l'edifici, ha un altre detall que permet afirmar que les reformes van afectar força la primera planta. Es tracta de les portes que comuniquen les diverses crugies, totes acabades en arcs idèntics, mixtilinis d'estil barroc. Aquests arcs, freqüents a les alcoves privades de les cases senyorials i també en algunes masies, se situen estilísticament avançat el segle XVIII. Se'n troben de semblants en una porta de la casa Solà Morales d'Olot (Pi de Cabanyes 2002, 198), datada de cap a 1781, al Noguer de Segueró de Maià de Montcal (*Ibid*, 177), de mitjan segle XVIII, a l'Espona de Saderra d'Orís, casal del segle XVIII (Ferrer i Alòs 2003, 183), a la casa Masferrer de Sant Sadurní d'Osormort (Gonzàlez, Moner, Ripoll 2005, 120), amb nombroses ampliacions datades del segle XVIII, o a Can Batlle de Riudellots de la Selva, masia senyorial bastida entre l'any 1703 i el 1773 (Pi de Cabanyes 2002, 100).

Façana sud de la masia en el decurs de la primera meitat del segle XX. S'observa com és el cos de migdia del conjunt a sobre del qual només s'obderven dos arcs carpanells. A llevant, també es poden veure alguns dels vestigis dels esgrafiats diposats en el decurs de l'horitzó E. (Fundació Concepció Rabell. Centre Excursionista de Catalunya).

Detall d'una de les portes de l'interior del mas, acabada amb arc mixtilini.

Horitzó F, diverses intervencions al llarg de final del segle XVIII i el XIX

Si bé és clar que cal adscriure el pòrtic de migdia en el decurs de les obres endegades en l'horitzó anterior, no ho és tant que s'hi bastís la galeria superior. No tenim cap evidència material per datar-la, però la seva tipologia, a base d'arcs carpanells, es duen a situar-la en un moment tardà del segle XVIII o bé en el decurs dels primers anys del XIX. Val a dir en aquest sentit que en les fotos conservades es pot observar com només hi ha dues de les cinc arcades actuals, les de ponent. En qualsevol cas, tant la forma d'aquests arcs com la del coronament de l'actual porta principal, podrien indicar que aquestes

obres, com les de Can Roca de Dalt, no es van enllestir del tot fins al darrer decenni del segle XVIII. Potser, el cos nord-oest (012-013) sigui de la mateixa data, tot i que no és gaire expressiu des del punt de vista tipològic i les recerques arqueològiques del subsòl no han proporcionat cap informació, en aparèixer tot seguit el terreny natural.

Can Roca de Baix l'any de la nevada de 1962. Fotografia facilitada pel CREHIC.

El sondeig VII obert en el primer pis va proporcionar força informació per a aquest període. L'excavació d'alguns sectors del reblliment dels carcanyols de les cobertes va palesar que, en els àmbits 102 i 107, s'havien bastit cap al darrer quart del segle XIX sobre sengles murets de rajols disposats al trencajunt de mitja peça que folraven els murs de llevant i de ponent de la planta baixa. Les voltes es van fer de maó de pla i probablement van substituir forjats anteriors recolzats en bigues.

Horitzó G, terminus ante quem 1962

S'ha de fer esment en aquest epígraf al petit cos del sud-est de la fàbrica (àmbit 006). En una fotografia de cap al començament del segle XX apareix, en el mateix lloc on és ara, un element de planta cilíndrica o semicilíndrica que es podria identificar com a un forn, que probablement s'hauria bastit en el decurs de l'horitzó cronològic anterior. Aquest cos sembla haver desaparegut en una altra foto feta amb motiu de la gran nevada de 1962, substituït per l'actual.

Horitzó H, 1962-1966

L'any 1920 la masia va sortir de la propietat de la família Roca, i després d'altres canvis de mans, va ser adquirida en 1959 per Jaume Creixell. En el contracte de compra-venda dels Creixell als Elies la casa es descriu: «antes inhabitable y en estado ruinoso, hoy reconstruïda i además unos corrales en buen estado y varias dependencias, lagar, era para trillar, lavadero poso y noria» (Vilamala 2008, 18). Tres anys més tard el propietari, amb la intenció de fer-hi dos habitatges, va sol·licitar a l'Ajuntament un permís d'obres que li va ser concedit. Amb aquest permís en Creixell va arranjar diverses parts de l'edifici. Una sembla haver estat la galeria meridional, que en la mateixa foto de la nevada de 1962

Volta descoberta en el decurs dels treballs a l'àmbit 107, datades del darrer quart del segle XIX.

apareix reconstruïda. Per tant, s'haurien bastit els tres arcs de llevant i els àmbits 101 i 105 haurien quedat coberts.

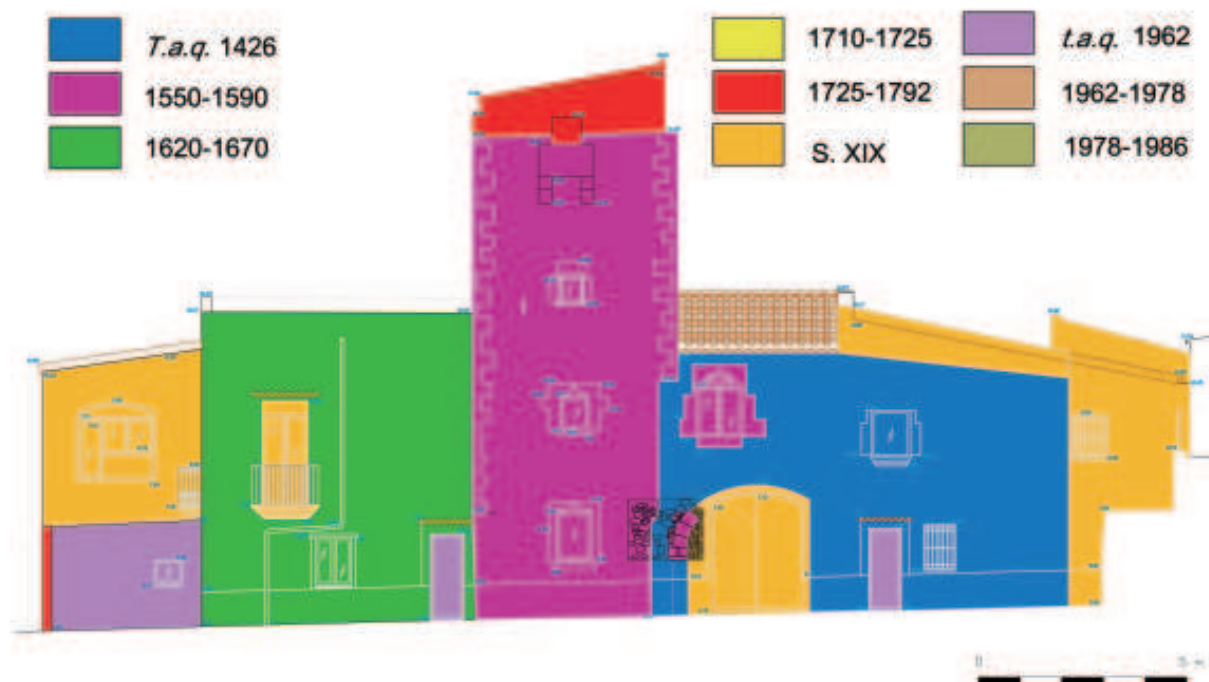
També s'hauria construït llavors l'escala que mena a la primera planta, situada a l'àmbit 008, la qual es va canviar d'orientació respecte a l'anterior, situada a llevant. Per tant, cal portar en aquesta època l'envà de separació entre els àmbits 007 i 008, que tanca a migdia el cos d'escala. L'any 1966, potser per segregar la part municipal de la finca de la que va romandre en mans privades, es va fer el mur de ponent de 011, amb la qual cosa el pati va adquirir definitivament l'aspecte que avui coneixem. D'acord amb una entrevista realitzada per I. Vilamala (2008, 17) a la néta dels darrers masovers, Magdalena Sabatés Viñas, llavors es van arrebossar totes les façanes i, per tant, van desaparèixer els esgrafiats descrits més amunt, així com la tanca de llevant i el safareig que hi havia a ponent de la masia.

Horitzó H. C. 1978-1986

Entre 1966 i 1978, l'antiga masia es va fer servir com a seu de diverses entitats i com a *Delegación Local de Sindicatos*, sense variar-ne la configuració arquitectònica. En 1978, l'Ajuntament en va cedir l'ús al Cos Nacional de Policia, perquè hi instal·lés la comissaria, que va funcionar fins al mes de juliol de 2008. Tenim notícies que, al principi d'aquest període, es van fer obres de pavimentació, arrebossats, pintura, vidriera, etc., i es van bastir elements inherents a la nova funció de l'edifici, com ara les cel·les i el lavabo dels àmbits 003 i 004. En 1986 es van tornar a fer obres de consolidació i reforma, en el decurs de les quals es van substituir alguns paviments de rajols per rajoles de gres. Aquestes obres es van fer d'acord amb l'informe que, l'any 1984, havia redactat l'arquitecte municipal, on s'establien les condicions bàsiques que s'havien de tenir en compte en la intervenció per tractar-se d'un edifici de valor històric, arquitectònic i ambiental que estava inclòs en l'Avanç de Catàleg i la Especial de Protecció i Rehabilitació de Patrimoni Arquitectònic de Castelldefels.

Planta baixa de la casa amb indicació cromàtica dels horitzons establerts.

Alçat de llevant de la casa amb indicació cromàtica dels horitzons establerts.

BIBLIOGRAFIA

Batllori, A.; Llubíà, L.M. (1974), *Ceràmica catalana decorada*, Barcelona.

Barbany, C.; Cantarell, C.; Dantí, J.; Garcia, M.R.; Ribas, P.; Terrades, M.E. (1996), *De la balma a la masia. L'hàbitat medieval i modern al Vallès Oriental*, Granollers.

Campmany, J.; López Mullor, A.; Puigdemont, J.; Sanz, M. (2002), *Les masies. Guia del Patrimoni Arquitectònic de Castelldefels II. Les masies*. Ajuntament de Castelldefels, Castelldefels.

Campmany, J.; López Mullor, A.; Navarro, J.; Sanahuja, D.; Sanz Borràs, M. (2003), *Castelldefels. Temps d'història*. Ajuntament de Castelldefels, Castelldefels.

Clua, M. (2002), *Circulació monetària des de l'època medieval a les comarques de Barcelona*, Diputació de Barcelona, Servei del Patrimoni Arquitectònic Local, Barcelona.

González, A.; Moner, J.; Ripoll, R. (2005), *La masia catalana. Evolució, arquitectura i restauració*, Centre de Recerca d'Història Rural (UdG), Figueres.

Danès, J. (1933), «Estudi de la masia Catalana», *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya* (Barcelona), 43, 272-284.

Ferrer i Alòs, L. (2003), *Masies de Catalunya*, Manresa.

López Mullor, A. (2000), *El Castell i les torres de defensa. Guia del Patrimoni Arquitectònic de Castelldefels I*, Ajuntament de Castelldefels, Castelldefels.

López Mullor, A. (2010), «La construcción de un método de intervención en el patrimonio arqueológico edificado», *Arqueología aplicada al estudio e interpretación de edificios históricos. Últimas tendencias metodológicas*, Ministerio de Cultura, Madrid, 2010, 65-102. <http://www.mcu.es/patrimonio/MC/IPHE/index.html>

López Mullor, A., Estany Morros, I., Lacuesta, R. (coord.) (2005), *Castell de Castelldefels. Arqueologia, història, art*, Monografies, 7, Diputació de Barcelona, Servei de Patrimoni Arquitectònic Local. Barcelona.

Moner, J. (2003), «L'origen de la masia clàssica», *L'art gòtic a Catalunya. Arquitectura III. Dels palaus a les masies*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 246-248.

Pancorbo, A.; Vila, J.M. (2008), «Estudi preliminar del castell de Granyena de Segarra», *Templers i hospitalers. Ordes militars a Catalunya. Actes de la XXXVII Jornada de Treball. Barbens, 2006*, Grup de Recerques de les Terres de Ponent, Guissona, 2008, 109-120.

Parera, M. (1997), «Materials per a l'estudi de la ceràmica de Barcelona decorada en blau (segles XV-XVI)», *Transferències i comerç de ceràmica a l'Europa mediterrània (segles XIV-XVII). XV Jornades d'Estudis Històrics Locals*, Institut d'Estudis Baleàrics, Palma, 125-146.

Parera, M. (1998), «Ceràmica medieval decorada i ceràmica moderna», *Torre del Baró, Viladecans. Arqueologia*, Monografies, 4, Diputació de Barcelona, Servei del Patrimoni Arquitectònic Local, Barcelona, 69-128.

Pi de Cabanyes, O. (2002), *Cases senyoriales de Catalunya*, Descobrir Catalunya, Barcelona.

Riu-Barrera, E. (2003), «Arquitectura rural. Introducció», *L'art gòtic a Catalunya. Arquitectura III. Dels palaus a les masies*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona.

Sureda, M.J. (2008), *La masia de Can Roca de Baix (Castelldefels)*, Diputació de Barcelona, Servei de Patrimoni Arquitectònic Local, Barcelona (inèdit)

Telese, A. (1991), *La vaixella blava catalana de 1570 a 1670. Repertori, catalogació i proposta per a la seva nomenclatura. Investigació bibliogràfica sobre la Pisa Hispànica*, Barcelona.

Vilamala, I. (2008), *Antiga masia Can Roca de Baix. Castelldefels. Estudi Històric*, Diputació de Barcelona, Servei de Patrimoni Arquitectònic Local, Barcelona (inèdit).